

*Т.А. Васильєва, С.В.Леонов,
ДВНЗ "Українська академія банківської справи НБУ"
О.В. Макарюк,
Сумський державний університет*

РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

В даній статті проаналізовано проблеми та перспективи розвитку інвестиційного ринку України. Виявлено основні проблеми функціонування інвестиційного ринку. Розглянуто основні заходи щодо забезпечення розвитку інвестиційного ринку.

In this article problems and perspectives of investment market development in Ukraine are analyzed. Main problems of investment market functioning are revealed. Main measures as for provision of investment market development are examined.

Ключові слова: *інвестиційний ринок, фінансова безпека, інвестиційна безпека, нагромадження, інвестиції.*

Вступ. Розвиток економічних систем будь-яких рівнів пов'язаний з інвестуванням капіталу. Окрім власного капіталу суб'єкти господарської діяльності використовують залучений та позиковий капітал. Саме інвестиції, на думку і створюють передумови для забезпечення зростання. Але є очевидним, що будь-який розвиток завжди пов'язаний зі зменшенням ступеня безпеки. Саме це надає актуальності проблематиці використання інвестицій, особливо із зовнішніх джерел, для забезпечення економічного зростання, не порушуючи при цьому належного рівня фінансової безпеки суб'єкта.

Проблематиці інвестиційної складової фінансової безпеки приділено увагу значного кола науковців, зокрема О. Барановського, І.Бінька, В. Гейця, С.Глазьева, М. Єрмошенка, В. Мунтіяна, Г. Пастернака-Таранушенка, М. Савлука, У. Шарпа, В. Шлемка та ін. Увага даних вчених приділялася в основному індикаторам інвестиційної безпеки та шляхам підвищення її рівня.

Постановка завдання. В даній статті нами буде зроблено спробу визначити роль інвестицій у формуванні розвитку та безпеки, а також довести визначальний вплив інвестицій на їх забезпечення.

Результати. Говорячи про інвестиції та інвестиційну діяльність в цілому в науковій літературі розглядають два напрями інвестування. Перший стосується так званих "споживчих" інвестицій, які здійснюють суб'єктами для придбання необхідних благ, а другий господарської діяльності, за якою

кінцевим результатом інвестування має виступати прибуток. Ми будемо дотримуватись другої точки зору, незважаючи на те, що у окремих випадках "споживчі" інвестиції також є джерелом примноження капіталу.

За Господарським кодексом України [10] під господарською розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва – підприємцями. Господарська діяльність може здійснюватись і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність).

Відомо, що першим етапом господарської діяльності є інвестиційна фаза. Перш ніж розкрити суть інвестиційного процесу, слід визначити поняття інвестиції. Враховуючи наявність різних сфер діяльності, різних рівнів економічних систем та управління ними та інвестиційними процесами, існують щонайменше три точки зору на зміст поняття інвестиції, кожна з яких має право на існування:

- 1) інвестиції розглядаються як цінність;
- 2) інвестиції розглядаються як процес;
- 3) інвестиції розглядаються як певні витрати.

За Законом України "Про інвестиційну діяльність" [11] інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект.

В макроекономіці інвестиції становлять частину сукупних видатків, включаючи три частини: виробничі інвестиції, або інвестиції в основний капітал (видатки на будівництво нових підприємств, їх розширення і реконструкцію, на модернізацію устаткування, придбання нових машин і технологій тощо); інвестиції у житлове будівництво (витрати на купівлю нового житла); інвестиції у запаси (витрати на приріст товарних запасів фірм) [9, с. 22].

Говорячи про інвестиції та їх роль у розвитку економічних систем треба розглянути питання, що пов'язані з трансформацією капіталу (реального, фінансового, заощаджень тощо) у інвестиції.

Макроекономічний аналіз системних взаємозв'язків між заощадженнями, інвестиціями і динамікою валового національного продукту, проведений [1] у дозволяє зробити висновок про те, що інвестиції забезпечують розширене відтворення суб'єктів господарювання, мультиплікативне зростання обсягу національного виробництва, а також розвиток продуктивних сил і виробничих відносин.

Безпосереднім джерелом розширеного відтворення та загального розвитку економічних систем в загальному випадку є прибуток, тобто та його частина, яка залишається після сплати податків, інших обов'язкових платежів і здійснення витрат на споживання. Іноді це можуть бути авансовані у діяльність суб'єкта кошти його власника (власників), але все одно усі вони є або заощадженнями, або прибутком від здійснення іншої діяльності. Прибуток створює передумови для існування та розвитку економіки завдяки своєму соціально-економічному значенню. Очевидно, що наслідком прибуткової господарської діяльності, в даному випадку, буде підвищення рівня економічної безпеки системи в цілому.

Таким чином, однією з важливих макроекономічних проблем в умовах транзитивної економіки є перетворення заощаджень в інвестиції, оскільки в переважній частині випадків індивідуальні власники заощаджених фінансових ресурсів та інвестори, що прагнуть вкласти кошти в матеріальні і нематеріальні активи виробничого призначення є не лише різними, а й територіально розосередженими суб'єктами [2, с. 96].

Перехід України до ринкових методів господарювання вивів на перший план проблеми формування принципово нового механізму забезпечення інвестиційного процесу фінансовими ресурсами. Це обумовлено колом обставин, а саме:

- зміною статусу державних та недержавних структур, розподілом їх функцій в сфері інвестиційної діяльності;
- значним скороченням частки централізованих інвестицій в їх загальному обсязі, зміною структури останніх за формами власності у зв'язку з проведенням приватизації;
- зміною складу та співвідношення внутрішніх та зовнішніх джерел інвестицій, способів та критеріїв їх розподілу на мікро- та макроекономічних рівнях [5].

Наукова дискусія з приводу формування механізму фінансування інвестиційного процесу в основному розгортається навколо наступних аспектів цієї проблеми:

- співвідношення різних джерел інвестицій в їх загальній структурі;
- роль ринку капіталу в інвестиційному процесі;
- роль окремих сегментів ринку капіталу в інвестиційному процесі: ринку позикового капіталу та фондового ринку, а також окремих інвестиційно-посередницьких інститутів (страхових компаній, пенсійних фондів, інвестиційних компаній);
- ступінь участі банківської системи у забезпеченні економіки інвестиційними ресурсами [5].

В науковій літературі часто зазначається, що трансформація заощаджень у інвестиції здійснюється за допомогою фінансового ринку.

Відповідно до моделі (рис. 1), домогосподарства отримують доходи від продажу факторів виробництва через ринок ресурсів.

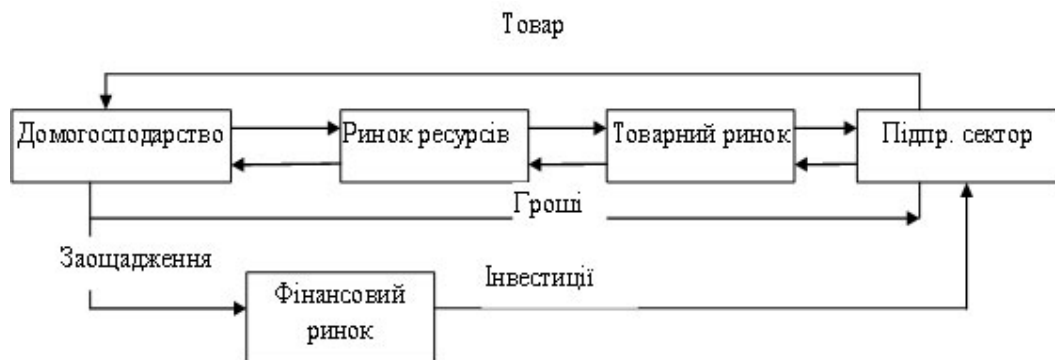

Рис. 1. Модель кругообігу доходів та витрат в економічній системі [3]

Переважно свої доходи домогосподарства витрачають на споживання. Якщо дохід дорівнює споживанню, відбувається просте відтворення, тобто обсяги виробництва не збільшуються. Однак кожен господарюючий суб'єкт завжди прагне отримати хоча б найменший прибуток. Домогосподарства у реальному житті не споживають свій дохід повністю. Тому розширене відтворення забезпечує наявність певних надлишкових коштів, які при відповідній організації, можна використовувати в якості інвестицій. Заощадження домогосподарств частково надходять в сферу фінансових послуг, або ж через фінансовий ринок – до підприємств у вигляді інвестицій. Фінансові ринки опосередковують рух коштів та забезпечують можливість розширеного відтворення в економіці, тобто виконують суттєву економічну функцію [3].

Кошти спрямовуються від власників вільних фінансових ресурсів до позичальників через пряме фінансування та непряме фінансування. У першому випадку позичальники беруть у позику кошти безпосередньо від кредиторів на фінансових ринках через продаж їм цінних паперів. Останні є вимогою на майбутній дохід позичальника, або його активи. Хоча цінні папери є активами для особи, що купила їх однак вони є пасивами або боргом для індивіда чи фірми, що продає. Традиційно розглянуті канали трансформації заощаджень в інвестиції, деякі теоретики відносять до функціонального механізму фінансового ринку [4].

Автор [5] також зазначає, що розглядаючи особливості руху інвестиційних ресурсів, їх накопичення та концентрації у визначених формах та у конкретних суб'єктів, необхідно проаналізувати механізм акумуляції, виявити тенденції цього руху і визначити перспективні технології управління ним. Впорядкований рух інвестиційних ресурсів від їх джерел до користувачів створює інвестиційні потоки, які організовані з різноманітного роду платіжних засобів та фінансових інструментів.

Проходячи через ринок інвестиційні ресурси перетворюються у інвестиції і вкладаються в проекти, що реалізуються користувачами. Тому, ринок інвестування сприяє руху потоків інвестиційних ресурсів від їх джерел до користувачів інвестицій, трансформує вільні грошові кошти у капіталовкладення.

Як наслідок, економічна роль ринку інвестування полягає у його здатності поєднати розрізнені інвестиційні ресурси в конкретні капіталовкладення. Це визначає роль та вплив даного ринку на процеси виробництва та відтворення [5, 6, 7]. За допомогою ринку інвестування можна впливати на рух, обсяг, напрямок інвестиційних коштів, що формують конкретні вкладення, і, як наслідок – на інвестиційні процеси в галузях економіки та регіонах [5, 8].

Результатом успішного функціонування такого елемента фінансової системи держави як інвестиційний ринок, який є основою перерозподілу інвестиційного ресурсу, має стати потужна система інвестиційної безпеки та національної безпеки країни в цілому.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити наступні висновки. Інвестиції є джерелом розвитку економічних систем. Організований перерозподіл вивільнених коштів суб'єктів (домогосподарств, підприємств, держави тощо) здійснюється через організований елемент фінансової системи держави – інвестиційний ринок. На ньому формується пропозиція інвестиційного ресурсу, а також визначається ефективний і платоспроможний попит на нього. Відсутність такої ринкової структури гальмує перетворення заощаджень на інвестиції, знижує ефективність їх використання та підвищує їх уразливість до знецінення (особливо в умовах кризи). Саме тут і формується визначальна роль інвестицій та інвестиційного ринку у забезпеченні економічного розвитку, яка полягає у можливості акумуляції вільного капіталу та його перерозподілу між споживачами з метою забезпечення розвитку учасників відносин.

Список використаних джерел:

1. Васильева Т.А. Банковское инвестирование на рынке инноваций. Монография / Васильева Татьяна Анатольевна. – Сумы: СумГУ, 2007. – 513 с.
2. Вірченко В.В. Формування інституційної структури фінансового ринку в умовах транзитивної економіки: Дис... канд. екон. наук: 08.00.01 / Вірченко Володимир Віталійович. Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – К., 2007. – 276 с.
3. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // ВВР. – 2003. – №№ 18,19-22. – Ст. 144. (Бібліотека офіційних видань).

4. Закон України „Про інвестиційну діяльність”: № 1560-ХІІ від 18 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 47. – Ст. 646. (Бібліотека офіційних видань).
5. Крупка М.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України. / Крупка М.І. – Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2001. – 608 с.
6. Логинов Е.Л. Инвестиции в условиях экономической самостоятельности и коммерческого риска / Логинов Е.Л. // Экономические проблемы совершенствования развития хозяйственного механизма. – Краснодар, 1990.
7. Львов Ю.А. Основы экономики и организации бизнеса. / Львов Ю.А. – С.-Петербург, 1992. – 383 с.
8. Національні заощадження та економічне зростання / Інститут економіки та прогнозування НАН України / За редакцією Б.Є. Кваснюка. – К.: МП Леся, 2000. – 304 с.
9. Моргачев В. Н. Формирование и методы территориального управления в США и Канаде. / Моргачев В. Н. – М., 1987.
10. Орлова Н. С. Развитие многоуровневой системы государственного регулирования инвестиционной деятельности: Дис... канд. наук по гос. управлению: 25.00.02 / Орлова Наталья Сергеевна. Донецкая гос. академия управления. – Донецк, 2003. – 181 с.
11. Шувцов А.І., Щербакова Н. Економічне зростання в Україні та пошук ключової ланки майбутнього розвитку / Шувцов А.І., Щербакова Н. // Актуальні проблеми економіки. - 2002. – №3 – С. 37- 46.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2010 р.